

TILLSYNSARBETET I STOCKHOLMS OLIKA NATUR- OCH KULTURRESERVAT 2009

Stockholms stad har åtta kommunalt skyddade naturområden, i vilka Miljöförvaltningen utövar tillsyn – sju naturreservat och ett kulturreseptat. I tre av naturreservaten finns Natura 2000-områden som utpekats enligt EU:s habitatdirektiv. Här följer en redovisning av tillsynsarbetet 2009 i de enskilda reservaten och en bedömning av tillståndet för dem.

Krissla och luktgräsfjäril i Hansta naturreservat

Objekt	Laga kraft år	Yta i hektar	Natura 2000- område, utpekad pga:
Judarskogens naturreservat	1995	95	Fuktlövskog + större vattensalamander
Kyrksjölötens naturreservat	1997	50	Fuktlövskog + större vattensalamander
Hansta naturreservat	1998	280	Ek-hassellundar
Grimsta naturreservat	2004	320	
Flatens naturreservat	2006	760	

Igelbäckens kulturresevat	2006	411	
Sätraskogens naturresevat	2006	256	
Naturresevatet Nackaresevatet	2006	99	
Summa		2 271	

Naturresevatet Nackaresevatet i Stockholms stad

Skogslandskapet i inre delen av Tyrestakilen utgörs idag av Nackaresevatet i Stockholms stad. Resevatet nyttjas för många friluftaktiviteter som närrecreation, vandring, orientering, skidåkning, skridskoåkning, fiske, cykling, svamp- och bärplockning. Två miljoner människor besöker Nackaresevatet årligen, enligt studie från Länsstyrelsen 2001. Lilla Sickla vid Sicklasjön är ett av Nackaresevatets värdefullaste områden, både när det gäller natur och kultur. Inne i Hammarby Sjöstads bostadsområde ligger en enklav av resevatet – Sickla ekpark. Ekbacken är mycket uppskattad av invånarna som närnatur. Insektsinventeringar på platsen visar att ett flertal arter av skyddsvärda insekter trivs i ekarna. Den akut hotade skalbaggen bredbandad ekbarkbock påträffades 2006, vilket är en sensationell upptäckt. Tillsammans med norra Djurgården är det den enda kvarvarande lokalen i norra Europa.

Statusbedömning Nackaresevatet 2009

Resevatet bedöms ha en generellt gynnsam status för värden kopplade till resevatets syfte, d.v.s. för såväl recreation och biologisk mångfald som naturpedagogik. Nackaresevatets värden är till stor del beroende av att Tyrestakilen bevaras för att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus långsiktigt. God regional planering är därför av stor vikt.

Området har, som ovan nämnts, stora värden kopplade till ekmiljöer. Tack vare närheten mellan ekarna på Djurgården och i Lilla Sickla bedöms möjligheten vara god för att eklevende insekter på landskapsnivå ska kunna upprätthålla en gynnsam bevarandestatus. Under 2009 har Södermalms stadsdelsförvaltning restaurerat Sickla ekpark vid Sickla udde enligt detaljerad skötselplan. Ängsmark med solitära ekar har återskapats genom gallring, röjning och stubbfräsning. Denna ängsmark kommer att skötas med årlig slåtter. Genomgripande gallringar och sly- och buskröjningar har även gjorts i de delar som ska ha ekhagkaraktär. I de tätare partierna som ska utgöras av buskmark, ädellövlund och lövskog har en del gallring och röjning också genomförts. Restaurering av ekmiljöer har också skett kring Lilla Sickla. Vid Lilla Sickla har såväl stadens Fornminnesgrupp som intresseorganisationen Lilla Sickla Vänner utfört röjning och slåtter. Åtgärderna bidrar såväl till en attraktiv miljö för besökarna som till att förutsättningarna för ek- och gräsmarksarters överlevnad och spridning ökar. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning saknar dock resurser att fortsätta med nödvändig skötsel, när Fornminnesgruppen läggs ner. Om inte skötseln kan upprätthållas hotas bevarandevärdena. Exempelvis bör slåtter av

ängsmarker ske årligen och fler ekmiljöer behöver restaureras genom gallringar och röjningar.

Under året har reservatsskyltar med karta och information satts upp vid flera olika entréer. Idrottsförvaltningen har anlagt nya gång-, cykel- och motionsstråk inom reservatet, vilket gjort området mer tillgängligt bl.a. för boende i Hammarby Sjöstad.

Efterlevnad av bestämmelser i Nackareservatet

Enligt den tillsynskampanj som genomfördes 2007 framkom att det största tillsynsbehovet i Nackareservatet rör slitage, nedskräpning och särskilda bevarandevärden. Både slitage och nedskräpning är ungefär detsamma som föregående år. Under 2009 har ett antal papperskorgar satts upp vid Lilla Sickla, vilket förhoppningsvis kommer att minska nedskräpningen framöver.

Det finns slitage från cykling i terräng i reservatet, men den cykeltävling som genomfördes i september 2009, med dispens från de lokala trafikföreskifterna, gav inget ytterligare slitage.

Vid en inspektion upptäcktes att ledningsdragnings för belysning påbörjats vid motionsspåren utan reservatstillstånd. Flera belysningsstolpar hade placerats nära ekstammar och därmed begränsat ekarnas möjlighet att bre ut sina kronor. Eventuellt hade också trädens rötter skadats. Arbetena avbröts direkt efter att Miljöförvaltningen upplyst Idrottsförvaltningen om att det behövdes tillstånd för ledningsdragnings. Arbetena återupptogs när tillstånd beviljats. De redan nedgrävda stolparna flyttades inte, men större hänsyn till naturvärdena togs i det fortsatta arbetet.

Enskilda tillsynsärenden har bl.a. gällt kabeldragnings, skyltning och tävlingsverksamhet.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Nackareservatet

Den 16 maj 2009 invigdes de två naturreservaten i Nackareservatet gemensamt av Stockholms stad och Nacka kommun. (Beslut om att den del av Nackareservatet som ligger i Stockholms stad skulle bli naturreservat togs i kommunfullmäktige 2006 och reservatsbeslut om den del som ligger i Nacka kommun togs 2005.) Finansborgarrådet Sten Nordin, Skarpnäcks stadsdelsnämnds ordförande Billy Östh och Nackas kommunalråd Erik Langby invigningstalade. Under dagen bjöds det på sång, musik och akrobatik och guidade naturvandringar.

Miljöförvaltningen har under 2009 träffat förvaltaren Skarpnäcks stadsdelsförvaltning för att återkoppla efter inspektion och ge råd i samband med förvaltarens planerade åtgärder i reservatet. Skötselrådgivning har även skett till Lilla Sickla vänner som har skött delar av reservatet via brukaravtal. Rådgivning har gällt skötsel av öppen gräsmark och ekmiljöer. Fornminnesgruppen, som har god erfarenhet av naturmarksskötsel i staden, har utfört arbeten i reservatet under året.

Föreningen Lilla Sickla vänner och andra intresseorganisationer har haft aktiviteter i området, bl.a. har Lilla Sickla vänner röjt sly och slagit ängen vid Lilla Sickla och anordnat Valborgsmässofirande. I september anordnade OK ravinen en cykeltävling genom reservatet. Uppföljning av dessa aktiviteter visade att båda föreningarna följt givna villkor i dispens- och tillståndsbeslut såväl som reservatsföreskrifterna.

Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat

Judarskogen och Kyrksjölöten är två små och mycket välbesökta naturreservat. Särskilt skol- och förkolegrupper nyttjar reservaten, som har stor betydelse både för invånarna i Bromma och i hela västra Stockholm. Närheten till tunnelbanan gör området lätt att nå och naturreservaten är tillräckligt stora och varierade för att motivera en långväga utflykt. Dagsgrupper från Kungsholmen, Alvik och Bromma nyttjar Judarreservatet så ofta som en gång i veckan i sin verksamhet. Kyrksjölötens naturreservat utgör också ett viktigt närnaturområde. Skolan Nya Elementar använder regelbundet reservatet i undervisningen. En särskild "Ur och Skur-klass" finns, som bedriver stor del av sin verksamhet i reservatet. Stora delar av båda reservaten är utpekade som Natura 2000-områden enligt EU:s Habitatdirektiv, vilket innebär ett internationellt åtagande att gynna arten större vattensalamander och habitatet fuktlövskog.

Bedömning av status i Judarskogen och Kyrksjölöten

Bevarandestatusen i Judarskogen bedöms sammantaget vara fortsatt gynnsam för naturvetenskapliga och sociala värden. Kyrksjölöten har inte lika gynnsam status. Ingrepp har gjorts under 2009 i fuktlövskogen och större vattensalamander tycks inte finnas kvar i reservatet. Båda reservaten fungerar mycket bra för friluftsliv och naturundervisning.

2007 anlade staden tre nya groddammar; två i Judarskogen och en i Kyrksjölöten. Dammarna är till för att gynna groddjur i området, särskilt arter vars populationer har minskat oroväckande i staden på senare år. De har även blivit populära utflyktsmål för skol- och dagisbarn.

Vid Miljöförvaltningens groddjursinventering 2008 påträffades arterna mindre vattensalamander, vanlig groda och padda i de flesta av lokalerna vid Judarn. Vid Kyrksjön hittades enbart mindre vattensalamander och padda. Dock sågs inget exemplar av arten större vattensalamander, som borde ha gynnsam bevarandestatus i båda Natura 2000-områdena. Efter det nedslående resultatet beslutade Länsstyrelsen, i samråd med staden, satsa på att försöka återinföra arten till Judardammen från den population som finns i Olovslundsdammen i Bromma. 2009 flyttades 100 vuxna salamandrar till Judardammen för att leka och i slutet av säsongen återfångades 96 av dem och återfördes till Olovslundsdammen. Under augusti och september sågs drygt 400 unga salamandrar vandra upp från dammen till omkringliggande landmiljöer. Troligen registrerades bara en del av alla nyrekryterade salamandrar. Hittills har resultatet av utplanteringen varit mycket lyckat, men om insatsen verkligen lett till en återetablering av större

vattensalamander kan inte utvärderas förrän om några år då salamandrarna förhoppningsvis återvänder till dammen för att leka.

Ängsslåtter har fortsatt i de öppna gräsmarkerna norr om Judarn. Gräsmarken norr om Nya Elementar sköttes 2009 som aktivitetsyta (vilket innebär ordinär gräsklippning). Förvaltningen har fört en diskussion med förvaltaren om att få till en bättre balans mellan ängsfloras behov och andra former av nyttjande i detta område.

För att skydda kraftledningen har ett antal träd tagits ner i Kyrksjölötens naturreservat. Ingreppet är tillåtet enligt föreskrifterna och har skett i samråd med staden, men innebär ändå en lokal försämring av natur- och rekreationsvärdena. Rönningen omfattade även alar i fuktlövskogen närmast kraftledningen, vilket är negativt för denna biotop, som enligt Länsstyrelsens bevarandeplan för Natura 2000-området bör ges en lång skoglig kontinuitet.

Ett nytt ridhus vid Åkeshov precis i kanten av Judarskogens naturreservat kunde inte uppföras enligt detaljplan utan att träd och buskar fick tas ner inne i naturreservatet. Reservatstillstånd beviljades för dessa ingrepp, men bättre planering av mark i närheten av naturreservaten är nödvändig för att undvika liknande negativa ingrepp framöver.

Tillsynsrådgivning i Judarskogen och Kyrksjölöten

Reservaten har inspekterats ett antal gånger under 2009, varav ett par besök har gjorts i sällskap med förvaltaren Bromma stadsdelsförvaltning, då vi tillsammans gått igenom åtgärdsbehov i Judarskogen och Kyrksjölöten. Kontakt har även tagits med Trafikkontoret angående åtgärder för att minska antalet överkörda groddjur på vägarna längs reservatsgränserna. Förvaltningen föreslog bl.a. att varningsskyltar skulle sättas upp och att åtgärder för att groddjur skulle kunna ta sig över höga trottoarkanter skulle vidtas vid några välanvända vandringsstråk. Inga åtgärder vidtogs dock under 2009. Inför Fortums rönningar i Kyrksjölötens kraftledningsgata gjordes gemensamma fältbesök med utföraren.

Efterlevnad av bestämmelser

De tidigare problemen med illegal eldning och spontankomposter, som fanns för ett par år sedan, har inte varit påtagliga i dessa reservat under de senaste två åren. Nedskräpning och klotter förekommer, liksom viss vandalisering, men har kunnat hållas efter på ett bra sätt.

Klagomål har inkommit från boende i de nybyggda husen söder om Kyrksjöreservatet som oroar sig för en grupp lutande träd nära deras hus. Andra klagomål har varit ett upplag för bland annat fjärrvärmerör på en äng vid Snorrevägen, samt körskador på ängen i anslutning till upplaget. Upplaget hade etablerats utan reservatstillstånd, men med markupplåtelse från Trafikkontoret. Efter påstötningar från Miljöförvaltningen ansökte entreprenören om dispens från reservatsföreskrifterna, vilket Stadsbyggnadskontoret

beviljade, för kvarvarande del av året med villkor att ytan begränsas, att inga fordon körs på ängen och att ytan återställs.

Flatens naturreservat

Flatens naturreservat, stadens största friluftsområde, är välbesökt både av närboende och mer långväga besökare. Inom området finns, utöver stora ytor med olika typer av skog, också populära målpunkter såsom Flatenbadet, flera koloniområden och lokaler för föreningsverksamhet, vilka bidrar till en hög nyttjandegrad. Många skolor i närheten använder området i undervisningen.

Bedömning av status i Flatenreservatet

Statusen för reservatets rekreationsvärden bedöms god, och området fungerar såväl för friluftsliv som för närrekreation. Problemen med nedskräpning och bullerstörning från bl a terrängkörning är ungefär lika stora som föregående år. Den sammanvägda bedömningen är att statusen i dagsläget är gynnsam för såväl naturvetenskapliga som sociala/rekreativa värden. Förvaltningen kommer att ta fortsatta initiativ för att öka tillgängligheten genom information, skyltning.

Ett stort problem för bevarandevärdena i reservatet är att Skarpnäcks stadsdelsförvaltning saknar resurser för att klara att slå ängsmarkerna och restaurera och sköta ekmiljöerna. Om området inte sköts är statusen på sikt är hotad. Till och med 2009 har stadens fornminnesgrupp gjort stora skötselinsatser, vilket gett stor naturvårdsnytta till en ringa kostnad. Dessutom finns det många ekmiljöer i Flatens naturreservat som inom några år behöver restaureras för att deras värden inte ska gå förlorade. Detta kräver utökad naturvårdsskötsel.

Ekmiljöernas värden hotas också av fragmentering och isolering i samband med exploatering av områden utanför reservatet. Spridningsvägen norrut för eklevande arter försvagas i och med att en biogasanläggning anläggs mellan Flatenvägen och Tyresövägen, nordost om reservatets entré till "Barnbadet" och spridningsvägen sydväst om reservatet riskerar att försvagas i och med exploateringen vid Larsboda.

Fastighetskontoret har låtit riva förfallna och fallfärdiga byggnader i reservatet och städat upp efter dessa, vilket gett dessa platser i reservatet en ansiktslyftning.

Resultatet från 2007 års inventeringar av vattenväxter visade att förändringen i sjöns status vad avser näringsämnen och siktdjup är positiv för kortskottsväxterna, som gynnas av en lägre halt näringsämnen. Stockholm Vatten AB har 2009 genomfört åtgärder för att ytterligare minska belastningen av näringsämnen och tungmetaller från dagvattentillförsel till Flaten. En dagvattendamm och ett dämme har anlagts, och vattnets väg genom skärbassängen i sjön har förlängts. Åtgärderna bedöms öka sjöns bevarandestatus. Det är dock viktigt att få till stånd vassröjning, för att gynna strandnära vattenväxter.

Stadens fornminnesgrupp har restaurerat ekmiljöer vid Orhem, utfört röjningar och bedrivit slåtter på attraktiva kulturmarker för att öka den biologiska mångfalden. Likaså har Söderorts Naturskyddsförening fortsatt med ängsskötsel på Ekudden.

Ett nytt hopptorn byggdes vid Flaten och en del badbryggor byttes ut medan andra renoverades. Under 2009 blev också Skrubba strandbad vid Drevviken officiell badplats. Under hösten rustades parkeringsplatsen upp och en del träd och sly togs också bort vid själva badplatsen.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Flatenreservatet

Rådgivande tillsynsbesök har även skett under 2009 tillsammans med drift- och skötselansvarig från Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, samt med utförare inom Fornminnesgruppen.

Flera mindre orienteringstävlingar har arrangerats i reservatet 2009. Ett visionsarbete för Flaten har också pågått under året.

Efterlevnad av bestämmelser i Flatenreservatet

2007 års tillsynskampanj gav vid handen att nedskräpning och terrängkörning är prioriterade tillsynsområden inom Flatens naturreservat. Efter polisinsatser under våren 2009 minskade problemet med ravefester, medan terrängkörningen har låg prioritet hos polisen och är därmed svår att komma till rätta med.

Miljöförvaltningen har vid inspektioner bedömt att Stockholm vattens anläggningsarbeten och Fastighetskontorets rivningsarbeten har varit väl genomförda och att ingångna överenskommelser har efterlevts.

Övriga tillsynsärenden har gällt hästbete, orienteringstävlingar, markslitage, nedskräpning, röjning av kraftledningsgata, anläggande av parkering, väg och gångväg.

Sätraskogens naturreservat

Sätraskogens naturreservat är sedan länge omtyckt som både ströv- och närrekreationsområde. I en enkätundersökning (Gatu- och fastighetskontoret 1996) bland boende i sydvästra Stockholm uppgav 81 % av de vuxna att de besökt området under de senaste 12 månaderna och 60 % att de använder området flera gånger i månaden.

Tillgängligheten är god och fina gångstråk som t ex promenadvägen utmed Mälarstranden bidrar till hög nyttjandegrad. Målpunkter såsom de båda baden och campingplatsen lockar även mer långväga besökare till området. Dagisgrupper från hela Skärholmen nyttjar området i sin verksamhet. Skärholmens stadsdelsförvaltning driver sedan några år en mycket uppskattad fältskola för skolelever där undervisning sker praktiskt ute i naturen.

Statusbedömning i Sätmaskogen

Statusen för Sätmaskogens naturreservat utifrån uppsatta mål bedöms fortfarande vara gynnsam för både naturvetenskapliga och sociala värden. Funktionen för friluftsliv och naturundervisning överensstämmer med syftet. De fyra öppna ängsmarker som slagits föregående år slogs även i år och ekmiljöer kring Skärholmens gård har restaurerats. Fornminnesgruppen som tidigare år gjort betydande skötselinsatser utförde inga arbeten i reservatet under 2009.

För att statusen ska fortsätta vara gynnsam när det gäller människors tillgänglighet och trivsel, med ett rikt djur- och växtliv, är skötseln av området viktig. Skötselnivån är lägre än önskvärt p.g.a. små resurser på Skärholmens stadsdelsförvaltning för skötselåtgärder. Stadsdelen planerar att restaurera ett ekområde per år vilket gör att åtminstone de allra värdefullaste ekmiljöerna borde kunna få skötsel. Ekhagmarken norr om Sättra varv och flera andra gräsmarker är i stort behov av bete eller slåtter. På sikt kan bristande skötsel leda till ogynnsam status vad gäller värden kopplade till Sätmaskogens kulturlandskap.

Förbifart Stockholm planeras att gå under Sätmaskogens naturreservat. I planerna har en hamn och en arbetstunnel placerats vid Sättra varv. Detta kan komma att få negativ inverkan på ekmiljöerna och strandmiljöerna vid varvet och under många år störa friluftslivet. Även andra exploateringar har påbörjats eller planerats i reservatet och strax utanför.

Arbetena med nedläggning av ledningar och breddningen av vägen har under en tid påverkat framkomligheten i området. I samband med breddningen av vägen har en gångväg, med tillfälligt anlagda mötesplatser, använts för transporter till Sättra varv, vilket förorsakat en del negativa reaktioner från allmänheten.

Fältskolans har fortsatt sin verksamhet under 2009, vilket är viktigt för att uppnå den pedagogiska delen av syftet.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Sätmaskogen

Ett flertal inspektioner har utförts i fält under 2009, varav ett tillsammans med förvaltarna och fornminnesgruppen.

Efterlevnad av bestämmelser

Den samlade bedömningen utifrån tillsynskampanjen var att nedskräpning på vissa platser samt problemet med lösspringande hundar bör prioriteras i det fortsatta tillsynsarbetet. Problemen är ungefär desamma som föregående år.

Ledningar har utan tillstånd grävts ner i en gångväg väster om Sättra varv under hösten 2009. Det finns en risk att ekarna vid sidan om gångvägen tagit skada av ingreppet.

För att begränsa de negativa effekterna av Förbifart Stockholm projektet på reservatet har Miljöförvaltningen under året deltagit i ett flertal möten och fältbesök med Vägverkets

konsulter, Stadsbyggnadskontoret och ansvariga för fritidsbåtsverksamheten vid Sättra varv.

Andra specifika tillsynsärenden under 2009 har bl.a. gällt breddning av väg, ledningsdragning och ny framridningsbana på Sättraplatån.

Hansta naturreservat

Hansta hör till Järvafältet och ingår därmed i ett av Stockholmstraktens största strövområden. Reservatet har stora skogsarealer som direkt ansluter till naturreservat i Järfälla och Sollentuna samt Igelbäckens kulturreservat i Stockholm. Området hyser både gamla ädellövträd, ung fuktlövskog och naturskogsliknande barrskog. Särskilt värdefulla är ek- och hassellundarna, som utgör Natura 2000-område under beteckningen ”Näringsrik ek- eller ek/avenbokskog” och skyddas av EU:s habitatdirektiv. Det ålderdomliga jordbrukslandskapet är i det närmaste intakt med ett stort antal fornlämningar från bronsåldern och framåt.

Hansta nås lätt från bostadsområdena i Norra och Södra Järva och även från grannkommunernas angränsande friluftsområden. Orienterare och vandrare använder ofta reservatet, som genomkorsas av många stigar och leder. De ”vilda” skogsmiljöerna lockar även långväga besökare till området, inte minst p.g.a. den rikliga tillgången på svamp. Ett antal skolor och förskolor från bostadsområdena i Akalla, Husby och Kista nyttjar området i sin verksamhet. Två vandringsleder genom skogen har märkts ut av Friluftsfrämjandet i samarbete med Kista stadsdelsförvaltning och flera ridstall finns kring Hägerstalund.

Statusbedömning i Hansta

I Hanstareservatets inre delar – inklusive Natura 2000-området - bedöms statusen för naturvetenskapliga och sociala värden vara fortsatt gynnsam.

Statusen i entréområdet vid Hägerstalund är ännu inte gynnsam men trenden är tydlig förbättring. En stor satsning har påbörjats av Exploateringskontoret för att restaurera de skräpiga och nergångna miljöerna. Entréområdet håller på att förbättras t.ex. när det gäller slitage på mark och träd efter ett tidigare alltför intensivt betestryck av hästar. Under 2009 har ett stort antal hästhagar stängslats in med enhetliga stängsel och belysning har satts upp längs en gångväg.

Förvaltaren Exploateringskontoret har via Fornminnesgruppens insatser arbetat vidare på att förbättra naturvärdenas status. Fler ekar har fått ökat ljusinsläpp, vilket kan förlänga trädens livslängd och gynna den skyddsvärda insektsfauna och lavflora som är knuten till ekarna. Natura 2000-området bedöms ha fortsatt gynnsam bevarandestatus. Skogsbrynen ner mot Häradsvägen och grusvägen bort mot Älgkärrstippen utvecklas också i gynnsam riktning efter fortlöpande röjningar och gallringar av sly och ungträd. Den hävdgynnade och ovanliga växten krissla har tack vare tidigare års röjningar och slätter fått en rikligare

förekomst och spridit sig till nya platser. Säfferoten som också är ovanlig och hävdgynnad har inte ökat i utbredning, men finns kvar i området.

Taggig hjorttryffel, som är en starkt hotad underjordisk svamp, har glädjande nog återfunnits i Hansta 2009 (uppgift från Länsstyrelsen). Det var mer än 25 år sedan som arten senast rapporterades från Hansta. Artens är bara känd från 4 andra platser i Sverige och ca. 20 i världen.

Informationen inne i skogen är fortsatt god, efter de satsningar med skyltar, naturstig och vandringsleder som gjordes 2006 av Friluftsrådet och Kista stadsdelsförvaltning. En grillplats iordningställdes 2009 vid Solhülleängen, vilket förhoppningsvis bidrar till att undvika otillåten eldning i reservatet.

Tillsynsrådgivning i Hansta

Reservatet har i olika sammanhang inspekterats ett antal gånger under 2009, varav ett par besök skett i sällskap med interna och externa aktörer. Råden har bl.a. gällt hästbete/marksflora och värdefull flora.

Exploateringskontorets planering för Hägerstalund har skett i nära samråd med övriga berörda kontor: Miljöförvaltningen, Fastighetskontoret, Stadsbyggnadskontoret, Stadsmuseet och Idrottsförvaltningen har haft olika gemensamma planeringsmöten. Flera träffar har även ordnats med boende och verksamhetsutövare i Hägerstalund, t ex möten där nyttjandet av betesmarken diskuterats med hästägarna och möten med Järva motorklubb där motocrossverksamheten noga gått genom.

Efterlevnad av bestämmelser i Hansta

Den tidigare problematiska motocrossverksamheten i entréområdet återupptogs under mer ordnade former under 2008. Hösten 2007 beslutade kommunfullmäktige ändra naturreservatets bestämmelser så att Järva Motorklubb kan ges dispens från vissa föreskrifter under en begränsad tid, samtidigt som verksamheten styrs upp från olika berörda nämnder med skyddsåtgärder, markupplåtelseavtal och tillsyn. Meningen är fortfarande att motocrossbanan ska omlokaliseras på sikt – senast 2015. Under 2009 har träningsverksamhet bedrivits på banan upp till tre dagar i veckan, efter anmälan till Miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Vägverkets entreprenörer avslutade under våren 2009 de omfattande kärnborrningar, sonderingar och andra geotekniska undersökningar i reservatet, som påbörjades 2008, inför bygge av Förbifart Stockholm. Förvaltningen har noggrant följt upp dessa ärenden både i fält och i direkt kommunikation med verksamhetsutövarna. Mycket tillsynstid har lagts ner på att kartlägga och uppmärksamma känsliga områden i syfte att förebygga överträdelser och skador på natur-, kultur- och rekreationsvärden.

Igelbäckens kulturresevat

Igelbäckens dalgång på Järvafältet är idag nästan helt lagskyddad av kommunerna som delar området. Reservaten är viktiga länkar i det regionalt sammanhängande naturområde som kallas för Järvakilen. I Stockholms del har man valt att bilda ett kulturresevat, vilket innebär att de höga kulturhistoriska värdena lyfts fram särskilt, men i övrigt gäller samma regler enligt miljöbalken som för naturresevat. Kulturresevatet, som ligger mellan de tätbebyggda bostadsområdena på Norra och Södra Järva, erbjuder sociala mötesplatser i en lugn miljö. Fältet används av ett stort antal människor, främst närboende, skolor och daghem, som strövområde och för många olika aktiviteter. Det bevarade kulturlandskapet ger besökaren en känsla av att vara ute på landsbygden; betande kor, får och hästar uppskattas av många och vid Hästa Gård finns stadens enda levande jordbruk.

Reservatet har många välanvända stigar och gång/cykelstråk och de gamla gårdarna har ett rikt utbud av aktiviteter, inte minst för barn. Igelbäcken och koloniområdena är andra populära utflyktsmål. De öppna fälten närmast bebyggelsen används för bollspel, rörelselekar och annan ytkrävande rekreation. Fältskolan vid Eggeby gård har naturpedagogisk verksamhet för barn och ungdomar. Granholmstoppen är en fin utsiktsplats som också har discgolfanläggning med servering. Vid Akalla by finns bangolf och väster om Akallavägen en driving range för golfare. Generellt är tillgängligheten till området mycket god med sex tunnelbanestationer inom promenadavstånd från fältet.

Statusbedömning för Igelbäckens kulturresevat

Reservatets generella status för kulturhistoriska, naturvetenskapliga och sociala värden bedöms inte längre vara gynnsamma på grund av stora ingrepp i och utanför reservatet i samband med bygget av E18.

E18 bygget leder till förlust av naturmark i och utanför reservatet. Den nya gång- och cykelvägen som anlagts har dragits genom en våtmark och där försämrat förhållandena. Under byggtiden var framkomligheten och säkerheten för gående och cyklister kraftigt försämrade och skyltningen undermålig. Nya kraftledningsstolpar har byggts i det öppna landskapet, i öster, vilket försämrat upplevelsevärdena av det gamla jordbrukslandskapet.

En annan följd effekt av E18 arbetena är att gräsmark i sydvästra delen av reservatet och vid Skogvaktarkärret inte kunnat betas 2009. Betet har dock utökats i andra delar av reservatet. Syftet med det är att återskapa det öppna kulturhistoriska landskapet och djuren är mycket populära hos reservatsbesökarna.

Planeringen av en ny begravningsplats vid Granholmstoppen har tagit fart under 2009. I slutet av året påbörjades en arkitekttävling. Miljöförvaltningen har deltagit i arbetet för att värna reservatets bevarande värden, ekologiska samband och andra miljöfrågor.

Under 2009 har Exploateringskontoret i samarbete med Stadsmuseet och Miljöförvaltningen planerat "Tidens väg" - en kulturhistorisk informationsstig mellan Granholmstoppen och Akalla by, som ska iordningställas under 2010.

Natur- och rekreationsvärdena har förstärkts avsevärt i och med de två våtmarker/dammar som anlades 2007; Skogvaktarkärret i öster och Hästa Groddamm i väster.

Skogvaktarkärret har bryggor och ett vindskydd samt en ny gångförbindelse mellan Rinkeby och Kista/Ärvinge. De senaste årens inventeringar av fågelfaunan kring de nya dammarna har visat positiva resultat; flera våtmarksfåglar som sedan länge varit försvunna från området har setts vid dammarna, bl.a. har tofsvipa häckat såväl 2007 som 2008 och 2009 i Hästa groddamm och smådopping och enkelbeckasin häckade vid Skogvaktarkärret 2009. Även ett stort antal växtarter har etablerat sig i och kring dammarna. Dammarnas bottenfaunan är dock än så länge både individ och artfattig. Miljöförvaltningens groddjursinventering 2008 visade att dammarna även hyser mindre vattensalamander och i Hästadammen finns även stjärtlösa groddjur.

Slåtter och bete håller på att ses över för att bättre gynna den skyddsvärda ängsfloran. Enligt Naturhistoriska Riksmuseets provfiske 2008 har den sällsynta fisken grönling nu en starkare stam i Igelbäcken som helhet än tidigare, trots en viss minskning i Stockholmsdelen av vattendraget.

Under 2009 har informationsskyltar om reservatet satts upp på ett flertal platser, en cykelled har markerats och två nya grillplatser, en ridstig, en hundrastgård och en parkeringsplats har anlagts. Dessutom har lindar planterats vid Hästa gård och fasadrenovering av mangårdsbyggnaden har påbörjats.

Tillsynsrådgivning i Igelbäckens kulturresevat

Fältinspektioner har vid ett par tillfällen gjorts i sällskap med exploateringskontoret, där Miljöförvaltningen har gett stöd och råd i samband med olika insatser.

Påverkan och efterlevnad av reservatsbestämmelser

2009 har arbetena med trafikleden E18 påbörjats. Den nya sträckningen av E18 kommer att gå längs med kulturresevatets östra och södra gränser. Under 2009 har reservatstillsynen i hög grad ägnats åt att söka mildra effekterna av vägbygget, som avses pågå i sex-sju år.

Reservatsgränsen har från början anpassats till själva vägens sträckning och i bestämmelserna finns ett förbehåll för motorvägsbygget, vilket innebär att merparten av de planerade ingreppen i fältets naturmiljö kan ske utan prövning enligt föreskrifterna. Dock förväntas påverkan på reservatets bevarandevärden bli påtaglig i de delar som berörs av vägen. Flera blomsterrika torrbackar och stora ytor med fuktäng i anslutning till Igelbäcksresevatet kommer att försvinna eller påverkas av upplagsmassor, vilket gör att dessa naturtyper totalt sett minskar på Järvafältet. Skogvaktarkärrets yttre delar har börjat användas som arbetsområde för vägbygget. I och med att Kymplingelänken dragits om och en ny vägbro byggts över Igelbäcken i öster har bäcken tillfälligt kulverats. I och med den ändrade sträckningen snördes en del av bäcken av. Minst åtta grönlingar och stort antal andra fiskar som gäddor, abborrar och mörtar flyttades tillbaka till huvudfåran från

den avsnörda delen av bäcken, innan den torrlades. Miljöförvaltningen bedömer att omledningen av Igelbäcken hittills skötts på ett bra sätt.

Arbetsområdet för vägen sträcker sig generellt en bit innanför kulturresevarsgränsen och vägbygget innebär också att gång/cykelvägen samt vissa ledningar i södra delen har flyttats in, vilket i sin tur medför ingrepp i bl.a. våtmark inne i reservatet.

Miljöförvaltningen har en dialog med Vägverket angående naturhänsyn under byggskedet, skydd av känsliga områden samt kompensation av förlorade naturvärden.

Vid Vägverkets projektering av E18 har behov framkommit av flera intrång i reservatet utöver vad som framgick av den tidigare fastlagda arbetsplanen. Vissa av dessa avvikelser strider mot föreskrifterna, och prövningsprocesser har därför genomförts även för dessa. Ärendena har påvisat behov av bättre samordning inom staden kring dessa frågor.

Skadegörelsen på de nyanlagda dammarna med tillhörande bryggor och information har varit ett mindre problem 2009 än 2008.

Grimsta naturreservat

Grimsta är ett sedan länge välanvänt friluftsområde som nyttjas flitigt av bl.a. orienterare och motionärer. Området har god tillgänglighet och drar till sig många besökare tack vare fina gångstråk och ridstigar, t ex promenadvägen utmed Mälarstranden. De två strandbaden vid Kanaan och Maltesholm är populära sommartid och lockar till sig många långväga badgäster. Kanoter och fritidsbåtar ses ofta längsmed stränderna. Skolor och förskolor från närliggande bostadsområden använder reservatet i sin verksamhet. Den natursköna och orörda Hässelby holme, som kan nås med båt, ingår också i reservatet.

Bedömning av status i Grimsta

Statusen i Grimsta bedöms vara fortsatt gynnsam med bibehållna naturvetenskapliga och sociala värden. Området fungerar bra för friluftsliv och naturundervisning. De två ansvariga stadsdelsförvaltningarna har skött området ändamålsenligt under året och fortsatt satsa på att utveckla rekreationsvärdena. Slätter, med upptag av hö, har utförts på Enebacken vid Grimsta Gärde, som har en värdefull torrängsflora, och på Kanaanängen och Grimsta gärde. Däremot har ängsmarken på Jan Pers holme inte slagits 2009. Detta på grund av att Fornminnesgruppen inte kunnat utnyttjas i samma utsträckning som tidigare år.

Under året har Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning börjat arbeta med en skötselplan för Räcksta träsk. Första steget har varit att sammanställa befintlig kunskap om hydrologi, naturvärden, friluftsliv etc. kring sjön.

För att statusen ska fortsätta vara gynnsam för friluftslivets tillgänglighet och trivsel samt för biologisk mångfald är det mycket viktigt att nivån på skötsel och investeringar kan upprätthållas i hela reservatet.

Tillsynsrådgivning i Grimsta

Fältinspektioner har vid ett par tillfällen gjorts i sällskap med stadsdelsförvaltningarna, där Miljöförvaltningen har gett stöd och råd i samband med olika insatser. Miljöförvaltningen har även deltagit i diskussioner om skötselplanen för Räcksta träsk.

Efterlevnad av bestämmelser

I samband med byggen i kanten av reservatet har det vid två tillfällen under året brutits mot reservatsföreskrifterna. Vid Familjebostädens bygge vid Blackebergs sjukhem stängslades delar av reservatet, inklusive en bit av en gångväg, in i arbetsområdet och fyllnadsmassor för en byggväg lades innanför reservatsgränsen utan tillstånd. Stängslet flyttades efter påpekandet om att intrång i reservatet begåtts, men träden i kanten av reservatet skyddades inte för massorna och kan ha tagit skada av arbetena.

I samband med arbeten på Grimsta IP anlades en byggväg genom reservatet utan reservatstillstånd och en fjärrvärmeledning lades ner också den utan tillstånd. Det är oklart om ekar i närheten har tagit skada av arbetena.

Med anledning av byggvägen och ledningen, och överträdelserna i Nackareservatet och Sätterskogens naturreservat har Miljöförvaltningen, tillsammans med Stadsbyggnadskontoret, informerat hela Idrottsförvaltningens planeringsavdelning om stadens natur- och kulturresevat och hur de kan få information om vilka föreskrifter som gäller och hur de söker tillstånd. Trots detta har ingen ansökan om reservatstillstånd för arbetena i Grimstareservatet kommit in.